

**ИНОВАТИВНИ МЕТОДИ В ПРЕВЕНЦИЯТА НА
РАННОТО НАПУСКАНЕ НА УЧИЛИЩЕ****Петър Росенов Димитров****INNOVATION METHODS IN PREVENTING OF EARLY SCHOOL
LEAVING****PETAR ROSENOV DIMITROV**

Since communication is an extremely complex phenomenon, it is possible, starting from different points of view, to dissect various types of communication. From the large number of such possibilities, we will extract only those concepts that are of fundamental importance for the explanation of social communication in school management.

The subject of this study is to give the how important is communication in school. Not only between teachers – students - parents which everyone knows, while communication between teachers – students - parents and internal or external organisations which can have major impact in relations and policies at school.

From the perspective of the relationship between the communicator and the recipient, the purpose of communication can be:

From the communicator's point of view

From the recipient's point of view

For the specific purposes of this study, teachers employed in primary schools, secondary schools, language high schools and vocational high schools with state (municipal) funding will take part. Behind the category of school community within the framework of the study will be understood the audiences that are directly interested in the activity of the state educational institution (SEO). The main research question that the authors ask themselves is: Communication with school communities in Bulgarian educational institutions?

Keywords: communication, point of view, audience, institutions, study

ВЪВЕДЕНИЕ

Преждевременното напускане на училище е сложно явление, което оказва сериозно влияние върху индивидуалните съдби на пряко засегнатите и благосъстоянието на техните семейства, върху възможностите за развитие на техните общности и върху цялостното социално-икономическо развитие на една страна в средносрочен и дългосрочен план. Превенцията и преодоляването на проблема изисква интегрирана политика и ангажираност на всички сектори и институции, свързани с образованието и с личностното и професионалното развитие на децата и младите хора в България.

1.1 Стратегията е с продължителност от 5 години и отчита необходимостта от широкообхватни политики и мерки, насочени към осигуряване на: успешен пре-

ход между различните степени на образование, гъвкави и успешни възможности за преждеременно напусналите да продължат обучението си в системата на предучилищното и училищното образование с цел придобиване на ключови компетентности, разнообразни форми на обучение, признаване и валидиране на резултати от неформално обучение и информално учене.

1.2 Причини за ранно напускане

1. Икономически причини: Безработицата, ниските доходи, пониженият жизнен стандарт и бедността поставят много деца в затруднени условия, водещи до повишен риск от отпадане от училище. В резултат на финансовите и икономически затруднения, много деца са принудени да помагат на семействата си, което води до прекъсване на присъствието в училище или до

нарушаване на участието им в учебния процес.

2. Социални причини: Свързват се с родителска незаинтересованост, противоречия, конфликти, напрежение и кризи в семейството, отрицателно въздействие на домашната среда, функционална неграмотност или ниско образование на родителите, непълни семейства, деца и ученици в риск от извършване на противообществени прояви, ученици с поведение, което е трудно или е в конфликт със закона, домашно насилие, незачитане правото на избор на децата, налагането на строги наказания.

3. Образователни причини: Обхващат широк кръг проблеми: трудности в усвояването на учебното съдържание, слабости в методиката на преподаване и в организацията на обучението. Образователните причини са свързани и с начина на оценяване, квалификацията на учителите, навиците за учене, негативни нагласи на участниците в образователния процес и липсата на мотивация, качеството на учебниците. Големият брой отсъствия, липсата на достатъчно ефективна система за контрол върху начина на воденето и отчитането им, влошената дисциплина.

1.3 Нормативна уредба

Конституцията на Р България определя правото на всеки български гражданин на образование, гарантира задължително безплатно обучение на гражданите до 16 годишна възраст и безплатното основно и средно образование в общинските и държавните училища. Секторът предучилищно и училищно образование се регулира от закони, както и от подзаконовни нормативни документи, които обаче са разработени преди влизането в сила на наскоро приетите стратегически документи за сектор образование. Това се отразява негативно върху организацията и функционирането на предучилищната и училищната система, дестабилизира единството на изискванията към нея, намалява ефективността от прилагането на контролните механизми и такива за самоусъвършенстване и самоорганизиране в детските градини и училищата, препятства децентрализацията. Националната стратегия за „Учене през целия живот“ акцентира върху две от ключовите области на

интервенция, които са насочени към индивидуалното подпомагане на лицата от целевите групи: обучение на работното място, ориентирано през целия живот. В нея е заложено разработването на инструменти за признаване на предходно учене и валидиране на резултатите от неформално обучение и самостоятелно учене до 2013 г. ЗПОО осигурява възможности за сертифициране на придобитите в процеса на упражняване на определена професия знания и умения. В отговор на новите изисквания и препоръки бяха направени няколко важни стъпки в посока осъвременяване на нормативната уредба. През 2010 г. беше въведена задължителна детска градина за деца на 5-годишна възраст от 2010 г., в резултат на което за учебната 2011/2012 година нетният коефициент на записване на децата е 81,5% или с 6,6 % повече в сравнение с предходната година. През пролетта на 2012 г., беше приет от Министерския съвет и разгледан на второ четене от Комисията по образованието, науката и въпросите на децата, младежта и спорта, в 41-то Народно събрание, Законопроект за предучилищното и училищното образование. Разработени са част от държавните образователни стандарти – подзаконовни нормативни документи към Законопроекта за предучилищното и училищното образование. Беше разработен и представен за обсъждане Законопроект за изменение и допълнение на закона за професионалното образование и обучение. Националната стратегия за младежта (2010 – 2020 година) въведе многосекторен подход в политиката за младежта и предвижда мерки за индивидуалното подпомагане на младежи, преждевременно напуснали училище, в областта на избора на професия и професионално развитие, чрез насърчаване на работодатели, които предлагат обучение на работното място, и интегрирано обучение и разширяване на услугите за младежи в неравностойно положение, както и валидиране на резултатите – признатите на европейско ниво инструменти за самооценка на знания и умения Youthpass и Europass и „доброволческа книжка“.

В стратегиите за развитие на детската градина и училището вече се разработват и актуализират мерки за преодоляване на

преждевременното напускане на училище и за подпомагане на децата и учениците в риск от преждевременното напускане на училище. Предприемат се мерки и подходи при трудности в обучението, идентифицират се възможности и се съдейства за осигуряването на необходимата педагогическа, психологическа, социална и финансова помощ. Тъй като, тормозът в училище е един от факторите за преждевременно отпадане от образователната система, през 2012 г. бе разработен Механизъм за противодействие на училищния тормоз, който има за цел да подпомогне училищата в техните усилия за справяне с това явление. Въвеждането на общ механизъм за противодействие на тормоза се наложи от разбирането, че реален напредък в справяне с насилието може да бъде постигнат само в резултат на прилагането на последователна и целенасочена политика, която се споделя и следва от цялата училищна общност и се подкрепя от всички отговорни институции. В изготвянето му участваха МОН, АСП, ДАЗД, МВР и Централната комисия за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни, както и неправителствените организации Национална мрежа за децата, фондация „Стъпки за невидимите деца в България“, фондация „Асоциация Анимус“, Дружеството на психолозите в България и УНИЦЕФ. През 2013 г. бе прието постановление на Министерския съвет № 33 от 15 февруари 2013 година за условията за получаване на стипендии от ученици след завършено основно образование, с което, прилагайки принципа на децентрализация, училищата могат сами да насочат стипендиите за осъществяване на своите стратегии за развитие, с акцент върху училищните политики за подпомагане на достъпа до образование, превенция на преждевременното напускане на училище и осигуряване на подкрепа на учениците с високи образователни резултати. Законът за насърчаване на заетостта (ЗНЗ) определя министъра на труда и социалната политика и министъра на образованието, младежта и науката за отговорни за създаването на условия за оценка и признаване на знания, умения и компетентности на възрастни, придобити чрез неформално обучение и самостоятелно

учене, които осигуряват по-добри възможности за намиране на работа. Въвеждат се финансови стимули за чиракуването като начин за придобиване на професионална квалификация и се регламентира наставничеството в процеса на чиракуване. Насърчават се работодатели, предлагащи обучение за придобиване на професионална квалификация от заети лица. По реда на Правилника за прилагане на ЗНЗ могат да бъдат предоставяни: стипендия, транспортни и квартирни разходи за участващите в обучение за ограмотяване, за придобиване на професионална квалификация или на ключови компетентности; еднократни парични помощи за квалификация по предмета на стопанска дейност и/или нейното управление; професионално ориентиране; посреднически услуги за търсещите работа лица, регистрирани в дирекция „Бюро по труда“, които включват психологическо подпомагане, насочване към подходящи програми и мерки за заетост и обучение, насочване към обучение на възрастни. Националният план за действие по заетостта бе насочен към младежи без средно образование за осигуряване на възможности за придобиване на част от професия или първа степен на професионална квалификация. За да се гарантира съвременна и адекватна среда, която да гарантира превенцията и преодоляването на преждевременното напускане на училище, обаче, е необходимо приемането както на нов закон за предучилищното и училищното образование, така и преглед на редица закони и подзаконовни актове, свързани с отговорностите и правата на другите държавни органи и организации по осигуряването на по-добрата материална, финансова и социална защита на децата в риск, за ролята и отговорностите на семейството в този процес, за гарантирането на живота и за осигуряването на екологична и здравословна среда за развитие на децата и учениците. Важна е ролята на общините да развият политики за образование, здравеопазване и култура с оглед развитието на икономиката и бизнеса на регионите, както и работата на неправителствения сектор за подобряване на материално-техническите, социалните, психолого-педагогическите условия в образователната система за децата и учениците

в задължителна предучилищна и училищна възраст и за развитие на специфични политики за образование.

ИЗЛОЖЕНИЕ

I ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ

1. Ранно идентифициране на децата в риск, чрез проучване и оценка на потребностите и интересите на учениците.

2. Откриване и предотвратяване на причините, довеждащи до отпадане на децата от училище.

3. Индивидуална оценка на причините за отпадането и планиране на подкрепа.

4. Създаване на подкрепяща среда в класа за застрашените ученици.

5. Разработване и прилагане на обучителни, извънкласни и извънучилищни програми и подкрепи за мотивиране и задържане на децата, осигуряване на консултиране, професионално ориентиране, активно включване и работа със семейството.

6. Изготвяне на регистър за деца в риск от отпадане от училище.

II. МЕТОДИ ЗА

ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ НА РАННОТО НАПУСКАНЕ НА УЧИЛИЩЕ.

В тази част са разгледани два метода за това: Класически (метод 1), чрез употреба на Закона за предучилищното и училищно образование и Наредбата за приобщаващо образование. Иновативен (метод 2), чрез събуждане на интереса на ученика към определена дисциплина в училище.

Метод 2 е приложен в няколко различни ситуации и е показал отлични резултати. Като, в рамките на учебната година, ученикът не само придобива интерес към конкретният учебен предмет, но проявява и интерес към други дисциплини, достигайки сам до извода, че съществуват междупредметни връзки, свързващи различните дисциплини в училище. Това довежда и до цялостното подбръвяване на успеха му в училище, както и довежда до приключване безпричинното му отсъствие от училище.

Като цяло, това довежда до успешната реализация на ученика в живот.

Във връзка с наредбата за защита на личните данни и GPRD на европейската комисия в конкретния пример описан тук, имената на ученикът и учителят, на училището,

са заменени от измислени инициали, наименованието на институцията също е спестено. Като цяло примера е с илюстративна цел.

Метод 1

Мерки по ЗПУО:

1. Пример: Когато ученикът възпрепятства провеждането на учебен процес, учителят може да го отстрани до края на учебния час. Учителят праща ученика при педагогическият съветник или училищният психолог, който провежда разговор с ученика. Уведомава се класният ръководител на ученика. Уведомява се родителят на ученика за ситуацията от педагогическия съветник, психологът или класният ръководител.

2. Пример: Учителят уведомява класния ръководител на ученика за ситуацията. Уведомен е и училищният психолог или педагогическият съветник. Училищният психолог или педагогическият съветник провежда разговор с ученика. След което може да се проведе разговор с учителя и ученика в присъствието на психолог или педагогически съветник.

Провежда се разговор и с родител на ученика от страна на училищния психолог, класния ръководител и съответния учител.

Предприемат се дейности за мотивация на ученика, като включване в групи за занимания по интереси, консултация с психолог и т.н.

Ако ученикът не променя поведението си по време на учебните занятия и продължава да създава проблеми с дисциплината, изпраща се уведомително писмо до родител за разговор с директора. Провежда се разговор с родителя и ученика в дирекцията.

Ако ученикът има 3 поредни слаби оценки, или срочна оценка слаб (2) по даден учебен предмет, той трябва да кара допълнителни часове по този предмет – до 10 учебни часа. Изготвя се график за допълнително обучение. Родителят на ученика се запознава с този график. - по чл.178, ал.1,

т.2 от ЗПУО и чл.27, ал.2, т.3 от Наредбата за приобщаващото образование.

Ако ученикът е в сериозно нарушение на Правилника за устройството и дейността на училището, ученикът може да се предложи за санкция „Забележка“, „Преместване в друга паралелка в същото училище“. Класният ръководител/учителят попълва мотивирано предложение до директора за налагане на санкция на ученика. Открива се процедура за налагане на санкция на ученика. Директорът на училището изпраща уведомително писмо до родител. Изслушва се ученика в присъствието на педагогическия съветник или психолог. Издава се заповед на санкция по ЗПУО и Наредба за приобщаващото образование чл. 199, ал.1, т.1, санкция „Забележка“ или чл.199, ал.1, т.2 „Преместване в друга паралелка в същото училище“. Родителят на ученика се запознава с издадената заповед. След наложената санкция на ученика се предоставят дейности за обща подкрепа за личностно развитие.

Процедурата при налагане на санкциите „Предупреждение за преместване в друго училище“, „Преместване в друго училище“, „Преместване от дневна в самостоятелна форма на обучение“ е същата, но тук се изпраща и уведомително писмо до отдел „Закрила на детето“. Решението за санкция се взема от Педагогическия съвет.

Метод 2

Ученикът И. В. от IX клас има проблеми с дисциплината по време на учебните занятия по физика и астрономия. Той системно пречи за нормалното протичане на учебния час като: говори със съучениците си, използва мобилен телефон, дори не изпълнява задачите, които учителят му поставя. Учителят Г.Д. провежда разговор с ученика извън часа с цел да го приобщи. Говори с уважение към него, използва мотивиращи и вдъхноваващи изрази, че той всъщност е добър ученик. Провежда се спонтанен разговор и те започват да говорят за любимите занимания на ученика. По време на разговора се установява, че ученикът е направил самолет с налични материали. Учителят му предлага да го донесе следващия път, когато имат час. Следващата седмица ученикът носи в училище собственоръчно направен

ния самолет и го показва на съучениците си. По време на учебния час учителят, заедно с ученика, обясняват пред класа устройството на самолета с термини от физиката. Както самият И. В., така и останалите ученици разбират много по-добре значението на физиката и нейната употреба в ежедневието. Ученикът И. В. се чувства много по-уверен в себе си. Диалогът между ученика и учителя се сплотява. Учителят решава да дава подобни практически задачи, свързани с уроците по физика и астрономия, и на останалите ученици. Вече повече ученици с интерес и желание изпълняват поставените от учителя задачи, като с голямо любопитство научават много неща за приложението на физическите закони, за физиката в живота.

След това интересно преживяване за ученика И.В., любознателността му в областта на физиката расте и той се включва в клуба за занимания по интереси на господин Г. Д. – „Физиката в живота“. Включват се и други негови съученици.

Посещенията на интересни местности, научни центрове и лаборатории карат учениците да изпитват по-голям интерес към физиката.

Когато учениците разбират, че най-добрите посещават Европейският център за ядрена физика в ЦЕРН, се амбицират. Създават се условия за конкурентност между учениците и започва активна работа за от лично представяне.

След време, знанията му напредват толкова много, че И.В. печели Международен конкурс по физика и достига до финален кръг на Националната олимпиада по физика и астрономия. Ученикът И. В. решава да следва специалност инженерна физика. Той става известен в страната си инженер-физик. И.В. при всяка възможност изказва своята благодарност към уважаваният от него учител, господин Г. Д., който в ученическите години го е мотивирал да заобича физиката и астрономията.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Като цяло, индивидуалната работа в училище може да има много голям положителен ефект върху учениците, заплашени от преждевременно отпадане от образовател-

ната институция. За съжаление, в България не много училища могат да си позволят да отделят човешки и материален ресурс за това. Това е доста наболял проблем особено в училищата в по-малките населени места, където подготвените педагогически специалисти са малко на брой или напълно липсват. Индивидуалната работа с учениците има благотворен ефект и върху ученици, които не са заплашени от отпадане, а се изявяват като талнатливи възпитаници, вземащи участие в олимпиади и състезания, участващи активно в училищния живот. При тях, индивидуалната работа подпомага развитието им, като същевременно благоприятства и развитието на педагогическите специалисти.

REFERENCE

- [1] National School Public Relations Association. (1986). *School public relations: The complete book*. VA: Arlington.
- [2] NSPRA. (2002). *Raising the Bar for School PR: New Standards for the School Public Relations Profession* (1st ed.). Rockville, MD: National School Public Relations Association.
- [3] Centre for Inclusive Education (2014) *Attitudes towards inclusive education: A National representative survey of parents' opinion on school and inclusive education*. http://priobshti.se/sites/priobshti.se/files/upload/s/docs/report_parents_2014_final.pdf
- [4] Uchilishteto, centyr v obshtnostta – misiiata vyzmozhna, Nacionalna mrezha za decata, <http://nmd.bg/utchilishteto-tsentar-v-obshtnostta-v-misiiyata-vazmozhna/>
- [5] http://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/obshtestvo/2015/01/28/2461372_uchilishteto_kato_obshtnost/
- [6] <http://rhetoric.bg/%D1%8F%D0%BD%D0%BAD%D0%B0-%D1%82%D0%BE%D1%86%D0%B5%D0%B2%D0%B0-%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D1%83-%D1%81%D0%B2%D0%BE%D0%B8>
- [7] (Interview). <https://www.namama.bg/article/kakvo-triabva-da-se-promeni-v-uchilishte—otnosheniata-mejduvazrastnite/>.
- [8] Brestnichka, T. (2017). *Kakvo tryabva da se promeni v uchilishte – otnosheniata mejduvazrastnite*.
- [9] (Interview) <https://www.namama.bg/article/kakvo-triabva-da-se-promeni-v-uchilishte—otnosheniata-mejduvazrastnite/>
- [10] M. // Pacheva, V. (2009). *Krizata pod control: korporativna komunikatziya v krizisna situatziya*. Sofia: M-8-M.
- [11] Petev, T. (2009). *Kominikatzionnata spirala: transformatzii i konflikti*. Sofia: Askoni-Izdat.
- [12] Kowalski, T. (2005). *Evolution of the School Superintendent as Communicator*. *Communication Education*, 54(2), 101 – 117.
- [13] Hoy, W. & Miskel, C. (2008). *Educational administration: Theory, research, and practice* (8th ed.). New York: McGraw-Hill Publishing Company.
- [14] Guth, D. & Marsh, Ch. (2007). *Public Relations: A Value-Driven Approach*. 3rd ed., Boston, MA: Pearson.
- [15] Cutlip, S., A. Center, and G. Broom (2000). *Effective Public Relations*, 8th ed. Upper Saddle River, NJ: Yale University Press.
- [16] Lumsden, G., & Lumsden, D. (2004). *Communicating in groups and teams* (4th ed.). Belmont, CA: Wadsworth.
- [17] Popova, D. (2015). *Social Media Image-Making*. *Burgas Free University Annual*, 32(1), 99 – 103.
- [18] Andersen, S., Chen, S., & Carter, C. (2000). *Fundamental Human Needs: Making Social Cognition Relevant*,
- [19] *Psychological Inquiry* Copyright, LEA Inc, 11(4): 269 – 318.
- [20] Chrzanowski, D., Rans, S., & Thompson, R. (2010).
- [21] *Schools and Communities: The Role of a Connector* (p. 6). Evanston, IL: ABCD Institute.
- [22] Kowalski, T. (2005). *Evolution of the School Superintendent as Communicator*. *Communication Education*, 54(2), 101 – 117.
- [23] Miller, P. (1992). *Establishing Criteria for Evaluating Public School Public Relations Programs*, *Southwestern Mass Communication Journal* 7(1): 45 – 54.
- [24] Duffy, F. & Chance, P. (2007). *Strategic communication during whole-system change* (1st ed.). Lanham, Md.: Rowman & Littlefield Education.
- [25] Moore, E. (2009). *School public relations for student success* (1st ed.). California: Crowin.
- [26] Alexieva, M. & Filipov, M. (2016). *Building School Community through Educational Public Relations*. *Evolutio*.
- [27] *Обществeннe Науки*, 2(2/2016), 5 – 9. // *Obshtestvenne Nauki*.
- [28] Harlow, R. F. (1976). *Building a Definition of Public Relations*. *Public Relations Review*. 2 (4), 36.
- [29] <https://drugi.dokumentite.com/art/teoriq-i-praktika-na-socialnite-komunikacii/82661/p9>